

№ 3. – С. 74-78.

4. Крикун Ю.Ю. Особенности развития черлидинга как вида спорта в Украине / Ю. Ю. Крикун [Текст] // Фізичне виховання різних верств населення.

– 2007, № 7 – С. 39-41.

5. Чеппел Р. Успешное тренерство по черлидингу / Р. Чеппел. – Нью-Йорк: Хьюмон Кинетикс, 1999. – 364 с.

Подано до редакції 13.03.13

УДК: 376+726+378.8

Н. А. Башавець

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

У статті розглядаються аспекти вдосконалення викладання теорії та методики фізичного виховання у вищих навчальних закладах відповідно до сучасних умов розвитку суспільства з акцентом на професійно-прикладну підготовку та формування культури здоров'язбереження студентів. Основною проблемою сучасної системи вищої освіти автором визначено пошук оптимальних шляхів підготовки висококваліфікованих спеціалістів із високим рівнем конкурентоспроможності в умовах ринкової економіки.

Ключові слова: фізичне виховання, конкурентоспроможність, професійно-прикладна підготовка.

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Основною проблемою сучасної системи вищої освіти є пошук оптимальних шляхів підготовки висококваліфікованих спеціалістів із високим рівнем конкурентоспроможності в умовах ринкової економіки. У цьому зв'язку, адаптація молодих фахівців до нових умов праці вимагає від них професійної компетентності, мобільності, стійкої працездатності, фізичного здоров'я, які у своїй єдності сприяють високій продуктивності праці. У Цільовій комплексній програмі "Фізичне виховання – здоров'я нації" перед вищими навчальними закладами поставлено завдання сприяти поліпшенню фізичного і психічного здоров'я студентів. У вирішенні цього завдання в умовах сьогодення великого значення набуває правильна організація процесу формування культури здоров'язбереження студентів та професійно-прикладної підготовки, що є одним із перспективних напрямів підвищення ефективності діяльності майбутніх економістів.

За статистичними даними, отриманими в результаті встановлення ступеня важливості гарного здоров'я та фізичного стану для ідеального менеджера (за 100-бальною шкалою), виявилось, що для економістів Європи, США та Японії цей показник становить відповідно 74,3-73,3-87,3 бала [4]. Вказані результати свідчать, що зарубіжні фахівці економічної галузі високо цінують рівень свого фізичного стану здоров'я та опікуються проблемою власного збереження здоров'я, що певним чином впливає на продуктивність професійної діяльності.

Аналіз програми з фізичного виховання для вищих навчальних закладів, у тому числі економічних, свідчить про те, що вона в цілому зорієнтована на вирішення завдань фізичного вдосконалення студентів і не сприяє формуванню їхньої культури здоров'язбереження. Така спрямованість знайшла своє

відображення в нормативах і вимогах оцінки знань і вмінь та навичок, котрі є складовою частиною змісту навчальної програми з фізичного виховання. Водночас низький рівень здоров'я, фізичної підготовленості студентів, значні недоліки у створенні певних педагогічних умов управління, що не враховують специфіки навчання та майбутньої професійної діяльності, гальмують процес підготовки майбутніх фахівців на засадах здоров'язбереження, що вимагають сучасні умови розвитку суспільства.

При цьому аналіз літературних джерел та дисертаційних досліджень свідчить про те, що проблема вдосконалення викладання теорії та методики фізичного виховання у вищих навчальних закладах відповідно до сучасних умов розвитку суспільства з акцентом на професійно-прикладну підготовку та формування культури здоров'язбереження студентів вищих навчальних закладів економічного профілю не була предметом спеціального вивчення. Водночас, основи теорії та методики фізичного виховання у вищих економічних навчальних закладах мають свої особливості, а їх професійно-прикладне значення визначають здоров'яруйнівні особливості професійної діяльності економістів, банкірів, робота котрих пов'язана з постійними стресовими ситуаціями, психічним напруженням через ризик у ході виконання фінансових операцій.

Визначена проблема, полягає у розв'язанні *суперечностей* між: рівнем соціальних сучасних вимог до рівня підготовки молодого спеціаліста-економіста та неефективним використанням у навчально-виховному процесі заходів, котрі сприяли б зміцненню та збереженню здоров'я студентської молоді, а в майбутньому – підвищенню продуктивності їхньої праці; наявними підходами до фізичного виховання, які склались у вищих навчальних закладах, що зорієнтовані лише на покращення фізичних якостей, фізичної підготовки та вимогами щодо необхідності навчити студентів використовувати набуті

знання і вміння та навички для забезпечення здорового способу життя, який би сприяв власному здоров'язбереженню, потребою у здорових фахівцях та низьким рівнем їхньої культури здоров'язбереження.

Відсутність концептуально цілісної системи фізичного виховання, спрямованої на здоров'язбереження студентів економічного профілю в сучасних умовах, підвищених вимог до молодих спеціалістів визначили актуальність визначеної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що загальнотеоретичні питання формування культури здоров'язбереження студентів розглянуто в роботах Н.А. Башавець [1] та ін.; професійно-прикладної підготовки економістів Н.Н. Завидівської [3]; особливості організації системи фізичного виховання студентів Г.П. Грибан [2], Л.П. Сущенко [6] та ін.

Мета статті полягає у розкритті шляхів вдосконалення викладання теорії та методики фізичного виховання у вищих навчальних закладах, у тому числі економічних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідженнями Н.А. Башавець [1], Г.П. Грибан [2] та ін. доведено, що саме засоби фізичного виховання суттєво сприяють вирішенню важливих соціально-економічних проблем, а саме: збільшенню національного доходу за рахунок зниження захворюваності, смертності у працездатному віці, продовженню періоду трудової діяльності, підвищенню продуктивності праці, профілактиці шкідливих звичок тощо.

Сучасні вимоги до професійної підготовки студентів, зміна умов життя, соціально-економічного розвитку вимагають нового підходу до змісту теорії та методики фізичного виховання з акцентом на професійно-прикладну підготовку та формування культури здоров'язбереження студентів. Аналіз літературних джерел свідчить, що оптимізація процесу фізичного виховання студентів, формування їхньої культури здоров'язбереження повинні відігравати у вищих навчальних закладах провідну роль і базуватися на положеннях, котрі враховували б специфіку навчання, майбутньої професійної діяльності та її освітньо-кваліфікаційні характеристики.

Так, фахівці освітньо-кваліфікаційного рівня "молодший спеціаліст" спеціальності 5.050104 – "Фінанси" напряму підготовки 0501 – "Економіка і підприємництво", освітнього рівня (неповна вища освіта), кваліфікації (молодший спеціаліст з фінансів) здатні виконувати професійну роботу дилера (біржового торговця за свій рахунок), брокера (посередника), із заставних та фінансових операцій; страхового агента, молодшого фахівця в галузі фінансів і торгівлі; бухгалтера та касира-експерта; технічного працівника в галузі управління, інспектора митної, податкової служби; державного інспектора [5].

Санітарно-гігієнічна характеристика діяльності фахівця економічного профілю передбачає напружену розумову працю, 8 годинний робочий день, переважно режим однозмінної роботи, завантаженість зорового та рухового аналізаторів, а серед несприятливих

чинників – високе статичне напруження [5, с.10].

Серед типових завдань діяльності фахівця молодшого спеціаліста є: "організація дотримання безпеки та гігієни праці", "організація захисту в разі виникнення надзвичайної ситуації", "проведення розслідування нещасних випадків та аварій" [5, с. 14], "контроль за дотриманням вимог безпеки праці та санітарно-гігієнічних вимог" [5, с. 19]; до здатності означеного фахівця належить – "здійснювати саморегулювання поведінки та вести здоровий спосіб життя", що повинно проявлятися в умінях: "застосовувати спеціальні методики корекції власного психічного стану залежно від психофізичних навантажень; користуватися заходами самоконтролю та саморегуляції, розвитку вольових властивостей особистості; використовувати природні чинники для зміцнення працездатності та стійкості до захворювань" [5, с. 20].

Фахівці освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" спеціальності 6.050100 – "Фінанси" напряму підготовки 0501 – "Економіка і підприємництво", освітнього рівня (базова вища освіта), кваліфікації (бакалавр з фінансів) здатні виконувати функції, окрім тих, що може виконувати молодший спеціаліст, ще й оцінювача, таксатора та аукціоніста [5, с. 27]. Санітарно-гігієнічні характеристики такі самі. Виробничі функції організації та контролю діяльності і здатності повторюють вищеокреслені в молодшого спеціаліста, крім цього додатково окреслюються такі вміння, як: "використовувати методи самоконтролю за станом здоров'я, фізичного розвитку та діяльності функціональних систем організму; за допомогою засобів фізичної культури і спорту та дотримання здорового способу життя, формувати й підтримувати оптимальний рівень власної психофізичної стійкості для забезпечення працездатності" [5, с. 41].

Фахівці освітньо-кваліфікаційного рівня "спеціаліст" спеціальності 7.050104 – "Фінанси" напряму підготовки 0501 – "Економіка і підприємництво", освітнього рівня (повна вища освіта), кваліфікації ("спеціаліст з фінансів") здатні виконувати професійні роботи: аудиторів та кваліфікованих бухгалтерів (бухгалтер-експерт та бухгалтер-ревізор), економістів (економіст з планування, оглядач з економічних питань, консультант з економічних питань, економічний радник, економіст з фінансової роботи, економіст з бухгалтерського обліку та аналізу господарської діяльності, економіст, економіст з договірних та претензійних робіт). Вищезазначений спеціаліст "виконує переважно діагностичні та частково евристичні завдання, робить економічні розрахунки, збирає, систематизує, нагромаджує первинну інформацію для виконання закріплених за ним посадових обов'язків" [5, с. 49].

Перераховані санітарно-гігієнічні характеристики діяльності фахівців економічного профілю та виробничі функції її організації підкреслюють вплив професії на стан здоров'я людини.

Отже специфіка професійної діяльності майбутнього економіста характеризується аналітичною діяльністю з мінімальним фізичним навантаженням та підвищеною психоемоційною напругою, що призво-

дять до певних емотивних переважень, гіподинамії і, як наслідок, погіршення здоров'я. Тому, сучасні умови професійної діяльності передусім передбачають озброєння їх здоров'язбережувальними знаннями, вміннями та навичками, які допомогли б їм підтримувати своє здоров'я на належному рівні.

Завданням вищої школи на сучасному етапі є якісна підготовка конкурентоспроможного, працездатного, мобільного на ринку праці фахівця. Збільшення наукової інформації, поява нових підходів до трактування явищ і понять, недостатня комплексна загальноосвітня підготовка студентів та завдання, які стоять перед вищою професійною школою, виявляють певні суперечності між традиційними формами організації навчально-виховного процесу та вимогами до професійної підготовки.

Зміна цільової спрямованості фізичного виховання, суть якого зводиться до формування культури здоров'язбереження майбутнього економіста, вимагає від навчального процесу відмови від командно-стройових методів виховання і звертання до особистості студента, його інтересів і потреб, ціннісних пріоритетів, світоглядної орієнтованості на здоров'язбережувальну діяльність. Це доволі складний процес і потребує тривалого часу та досліджень. Причому цей процес повинен бути вміло керованим та контрольованим.

Виховання фахівців для економічного сектору можливе лише за умови кардинального переосмислення кінцевих цілей фізичного виховання у вищих економічних навчальних закладах у напрямі формування у студентів не розрізнених знань, умінь та навичок, а цілісного комплексу базових здоров'язбережувальних компетенцій випускника. Саме здоров'язбережувальна компетентність випускника має бути коректною характеристикою кінцевого результату фізичного виховання в економічних вишах. Вона зумовлена багатовекторністю цільових координат його поняттєвого змісту, який об'єднує, не лише освітні знання, вміння та навички здоров'язбереження, але й практичний досвід їх використання, систему відповідних ціннісних орієнтацій особистості (потреби, інтереси, мотиви, ставлення до здоров'язбережувальної діяльності) тощо.

Під поняттям "здоров'язбережувальна діяльність" ми розуміємо систематичні заняття фізичною культурою та спортом, оздоровчі заходи, профілактику професійних захворювань, відповідний спосіб життя.

Нами було проведено аналіз здоров'язбережувальної діяльності фахівців економічного профілю після закінчення ВНЗ (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Аналіз здоров'язбережувальної діяльності фахівців економічного профілю після закінчення ВНЗ (у %)

Варіанти відповідей	Відповіді у відсотках
Систематично займаюся фізичною культурою та спортом	9
Несистематично займаюся фізичною культурою та спортом	57
Взагалі не займаюся фізичною культурою	34

Під час курсів підвищення кваліфікації економістів нами було опитано 46 фахівців економічної сфери і з'ясовано, що після закінчення вишу активно та систематично займаються фізичною культурою та спортом лише 9 % респондентів, займаються несистематично – 57 %, взагалі не займаються – 34 % опитаних.

Зазначені результати свідчать, що незважаючи на те, що під час навчання у виші навчальною програмою було передбачено 4 години фізичного виховання, окрім випускного курсу, майже третина опитаних повністю відмовилася від занять фізичною культурою та спортом. Ці дані підтверджують низький рівень фізичної культури сучасних фахівців та зокрема їхньої культури здоров'язбереження і вказують на недоліки у викладанні теорії та методики фізичного виховання у ВНЗ, незадоволеність студентами системою організації, методами, що застосовуються і формами проведення навчальних занять, їх змістом та спрямованістю, а це негативно позначається на ставленні молоді до самостійних занять з фізичного виховання. Вказана тенденція викликає прогрес гіподинамії та не дотримання оптимального рухового режиму, який передбачає регламентоване за інтенсивністю та тривалістю фізичне навантаження, котре повністю задовольняє біологічну потребу в рухах, відповідає функціональним можливостям організму, враховує специфіку майбутньої професійної діяльності, і тим самим спри-

яє вихованню здорової молоді.

Акценти в підготовці майбутніх фахівців мають бути зроблені не на залік з фізичного виховання, а на формування ціннісної орієнтованості щодо власного здоров'язбереження, здоров'язбережувальної компетентності, яка має виявлятися у самостійній роботі, професійно-прикладній підготовці, використанні засобів профілактики професійних захворювань та отриманні задоволення від фізичних навантажень, що спонукає до систематичних занять.

Фізичне виховання студентів економістів має враховувати специфічні особливості: конкретна спрямованість його як дисципліни навчального плану визначається не тільки загальними завданнями, але й вимогами, запропонованими фахом, за яким готують студента, тому професійно-прикладну та здоров'язбережувальну підготовку необхідно вводити самостійним розділом у програму фізичного виховання студентів економічних ВНЗ, що також потребує змін і доповнень до чинної теоретико-методичної системи підготовки цих фахівців. Тому пошук нових науково обґрунтованих форм, засобів і методів фізичного виховання, що відповідають вимогам розвитку економічного сектору в нових умовах суспільства, є сьогодні важливим завданням теорії і практики фізичного виховання. У ході організації навчального процесу перед кожним викладачем вишу ставиться за-

вдання підготувати фахівців на високому науково-методичному рівні із застосуванням сучасних методів організації навчально-виховного процесу та врахувати сучасні вимоги і можливості ВНЗ.

Сучасні умови вимагають зміни акцентів у теорії та методики фізичного виховання на: підвищення пізнавального інтересу студентів до проблем здоров'язбереження, формування потреб у веденні здоров'язбережувальної діяльності, формування культури здоров'язбереження, поглибленого аналізу здоров'яруйнівних чинників у професійній діяльності економіста, оволодіння знаннями, вміннями та навичками запобігання виникнення професійних захворювань тощо.

Відтак, ми доходимо **висновку**, що вдосконалення викладання теорії та методики фізичного виховання у вищих навчальних закладах відповідно до сучас-

них умов розвитку суспільства з акцентом на професійно-прикладну підготовку та формування культури здоров'язбереження студентів є соціально-педагогічною проблемою вищих навчальних закладів економічного профілю, у зв'язку з чим зростає необхідність обґрунтування її основних положень, врахування їх у навчально-виховному процесі як основних дидактичних факторів, котрі впливають на якість фундаментальної та професійної підготовки майбутніх спеціалістів та допоможуть уникнути вказаних прогалин у системі фізичного виховання молоді.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо у вивченні перспективних шляхів удосконалення самостійної роботи студентів у ВНЗ, перегляду її зв'язку з професійно-прикладною підготовкою у бік її здоров'язбережувальних та культуруотворювальних основ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башавець Н.А. Теоретичні основи формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців-економістів: [монографія] / Н.А. Башавець. – Одеса: Фенікс, 2011. – 418 с.

2. Грибан Г.П. Особливості організації системи фізичного виховання студентів-аграріїв / Грибан Г.П. // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія: зб. ст. – Ялта: РВВ КГУ, 2012. – Вип. 37. – Ч.2. – С. 54-60.

3. Завидівська Н.Н. Професійно-прикладні основи формування здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів економічного профілю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук:

спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти / Н. Н. Завидівська. – К., 2002. – 20 с.

4. Зайцева І.В. Мотивація учіння студентів / І.В. Зайцева; за ред. П.Г. Лузана. – Ірпінь; Ред.-вид. відділ АДПС України, 2000. – 191 с.

5. Освітньо-кваліфікаційні характеристики молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста і магістра спеціальності "Фінанси" напряму підготовки 0501 – "Економіка і підприємництво" / Кол. авт. за заг. керівн. А.Ф. Павленка. – К.: КНЕУ, 2004. – 83 с.

6. Сущенко Л.П. Фізичне виховання студентів вищих навчальних закладів / Л.П. Сущенко. – К.: ПП Екмо, 2005. – 214 с.

Подано до редакції 18.03.13